

Nr 43.

Warszawa, d. 26 października 1929 r.

Ogóln. zbioru Nr 394.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

FABRYKA APARATÓW ELEKTRYCZNYCH
K. SZPOTAŃSKI i S-ka
SPÓŁKA AKCYJNA

Warszawa, Kałuszyńska 2-4-6 (gmach własny)
Tel. 90-43 i 90-65

Wyłączniki nożowe

40 — 1500 amp.

Dostawa ze składu.

Tow. Akc. **J. JOHN** w Łodzi

WYRABIA JAKO SPECJALNOŚĆ:

Transmisje i części transmisyjne; **Koła** zębate; **Naprężacze** pasów i t. p. Konstrukcja lekka i solidna; wykonanie wzorowe; minimalne zużycie siły i smarów. Dostawa normalnych części z zapasu.

Tokarki szybko tnące, konstrukcji nowoczesnej wykonane najdokładniej, o wysokości kłów 150, 230 i 300 mm i długości toku do 3 metrów. Łby rewolwerowe, lunety, uchwyty samocentrujące. **Imadła** równoległe o szerokości szczęk 100 mm.

Wiertarki słupowe 32 i 40 mm.

Kalandry wszelkiego rodzaju dla przemysłu **włókienniczego i papierniczego** jak: rolkowe, frykcyjne, wodne, matowe, **finiszowe** prasy nieckowe (Muldenpressen). Wykonanie pierwszorzędne, w niczem nieustępujące najdroższemu zagranicznemu kalandrom. Około 200 kalandrów w ruchu. **Reparacja** walców, obtaczanie, szlifowanie i objanie bawełną jutą lub papierem.

Śruby z nakrętkami wszelkiego rodzaju.

Kotły żeliwne oryg. Strebel'a do ogrzewań centralnych.

Ruszty ekonomiczne podług własnego systemu i **odlewy** według nadesłanych modeli lub rysunków.

Własne biura sprzedaży:

WARSZAWA	LWÓW	KRAKÓW	POZNAŃ	KATOWICE	LUBLIN	GDANSK
Jerozolimska 51	Zybkiewicza 39	Basztowa 24	Cieszkowskiego 8.	Ks. Damrota 6	Cicha 6	Fahrenheitstr. 2

Nr 43.

Warszawa, d. 26 października 1929 r.

Ógóln. zbioru Nr 394.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Przenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.

Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

TREŚĆ NUMERU: *Wycieczka gospodarcza na Bałkany. — Rządowe odznaczenia na P. W. K. — Europejska unia celna a stanowisko francuskich sfer przemysłowych. — Konwencja handlowych odlewni żeliwnych. — Ośmiogodzinny dzień pracy w przemyśle zagranicznym. — Z działalności Związku Eksportowego Przemysłu Metalowego Przetwórczego. Zamówienia dla instytucji państwowych wobec strajku. — Kronika. — Ceny.*

**Poważne przedsiębiorstwo elektro-radjo-techniczne
poszukuje dla swej fabryki kierownika technicznego (ruchu).**
Wykwalifikowane osoby, odznaczające się zmysłem administracyjno-organizacyjnym,
z praktyką i referencjami, zechcą przesłać oferty z curriculum-vitae do Administracji
„Przemysłu Metalowego“, Krakowskie Przedmieście 5, pod „Poważne stanowisko“.

WYCIECZKA GOSPODARCZA NA BAŁKANY.

Wieczorem d. 9 b. m. wyjechała z Warszawy na Bałkany wycieczka gospodarcza, zorganizowana z inicjatywy Ministerstwa Przemysłu i Handlu pod przewodnictwem dyrektora Instytutu Eksportowego p. M. Turskiego. W wycieczce uczestniczyli, oprócz przedstawicieli przemysłu metalowego pp. Janusza Czarlińskiego, Józefa Mirowskiego i Stanisława Jana Okolskiego, pp. Dr. Roger Battaglia, poseł na Sejm Wacław Wiślicki, dyrektor poznańskiej izby przemysłowo-handlowej Dr. Waschko, przedstawiciel przemysłu włókienniczego łódzkiego p. Emil Hirsberg, przedstawiciel Rady Portu w Gdańsku p. Moderow. Towarzyszył wycieczce poseł bułgarski w Warszawie p. Robew, do Bukaresztu odprowadził ją radca handlowy przy poselstwie rumuńskim p. Balacescu.

W Bukareszcie, gdzie spędzono pół dnia, wycieczka przyjmowana była bardzo gościnnie przez miejscową izbę przemysłowo-handlową, która zademostrowała dwa swoje dzieła: szkołę wieczorową doksztalającą, połączoną z bursą dla 200 uczniów fabrycznych i wspaniałą wyższą szkołę handlową na 1600 słuchaczy, zbudowaną przez wszystkie rumuńskie izby przemysłowo-handlowe kosztem 5 000 000 zł. (100 milj. lei).

Pierwsze przyjęcie na gruncie bułgarskim zgotowała izba przemysłowo-handlowa w Rusie (Ruszcuku), dokąd wycieczka dostała się z Rumunii na statku, budowa bowiem mostu nad Dunajem jest w fazie rozważań i napotyka na pewne trudności, ze względu na konkurencję portów: rumuńskiego — Constanzy i bułgarskiego — Warny. Następnie po przybyciu w ciągu nocy do Sofji, dwa dni poświęcone były pobytowi w stolicy, przyczem delegacja złożyła wizyty Premje-

rowi Ministrów oraz Ministrowi Przemysłu i Handlu, uczestniczyła w przyjęciu, wydanem przez Poselstwo Polskie, i w posiedzeniu uroczystym, urządzonym przez Izbę przemysłowo-handlową sofijską. Na posiedzeniu tem p. dr. Battaglia wygłosił po francusku odczyt o położeniu gospodarczem Polski, powtórzony w następstwie d. 18 b. m. w Bukareszcie.

W d. 13 października wycieczka przyjęta była na specjalnej audjencji przez Cara Borysa III, któremu wszystkich uczestników przedstawił poseł bułgarski w Warszawie p. Robew. Car po kolei rozmawiał z każdym członkiem delegacji, w związku z pracą jego w Polsce, przyczem szczególnie się ożywił i wykazał wielką kompetencję, rozmawiając z przedstawicielami przemysłu metalowego. Car, jak wiadomo, jest zamiłowanym mechanikiem, sam prowadzi lokomotywy pociągów dworskich, nie mówiąc już o wielkiej biegłości i brawurze przy osobistym kierowaniu samochodami. To też szczególnie miłą była wycieczkowiczom polskim bardzo pochlebna ocena lokomotyw polskich, których wszystkie dotąd budowane w Polsce typy Car Borys znał dokładnie, jak również podziw dla eksponatów wystawy krajowej w Poznaniu, o czem złożono Mu obszernie sprawozdania.

14 października delegacja wyjechała automobila-
mi do Pernika, gdzie są duże państwowe kopalnie węgla, wydobywanego odkrywkowo lub za pomocą sztolni. Cała kopalnia wraz z elektrownią, kolonią robotniczą i urzędniczą oraz z urządzeniami pomocniczymi (kąpiele, piekarnia i t. d.) sprawia bardzo dodatnie wrażenie przez celowość urządzeń i nie sadzenie się na luksusy. Szczególnie wyróżnia się elektrownia ciepła, będąca ostatniem słowem techniki i całkowicie zaprojektowana i wykonana przez znane cze-

skie zakłady Skody w Pilźnie. Następnie zwiedzano jeszcze w sąsiedztwie dużą fabrykę cementu „Granitoid“, zasilaną przez prąd kopalni pernickiej.

15 października delegacja wyruszyła w objazd Bułgarii, przyczem najprzód pojechała koleją do Płowdiwu (Filipopol) w południowej Bułgarii, gdzie zwiedzała składnice tytoniu, sortownie i fabryki wyrobów tytoniowych. Okazyjnie zwiedzono też łuszczarnię ryżu, przerabiającą ryż, plantowany w najbliższej okolicy. Następnego dnia przez malowniczą przełęcz Bałkanów przejechano w bliskości pamiętnej Szyпки z południa na północ, a potem pojechano na wschód do poważnego portu bułgarskiego Warny. Port ten stracił nieco na znaczeniu na korzyść drugiego portu bułgarskiego — Burgasu, ponieważ jest położony o kilkanaście kilometrów od granicy rumuńskiej, która skutkiem przyłączenia do Rumunii Dobrudzy przesunęła się znacznie na południe. W Warnie delegacja złożyła w obecności władz miejscowych kwiaty na kurhanie, w którym pogrzebane jest ciało króla Władysława Jagiellończyka. Na szczycie tego wzgórza ma wkrótce stanąć piękny pomnik, dzieło rzeźbiarza Wittiga. Zwiedzono też kąpiele morskie, zupełnie współcześnie urządzone i których zaleta polega na znacznie wyższej temperaturze wody w lecie, niż w morzach więcej na północ położonych. W sąsiedztwie pałacu i ogrodów carskich w Euksynogradzie, pięknie położonych na wyniosłym brzegu morskim, mieści się plac, na którym stanąć ma sanatorium m. Warszawy, w warunkach, jak mogliśmy się przekonać, bardzo zdrowotnych. Z zakładów gospodarczych warneńskich zwiedzono port i dwie fabryki włókiennicze: jedną przędzalnię „Car Borys“, której większa część akcji jest w rękach włoskich, i drugą przędzalnię i tkalnię, czysto bułgarskie i bardzo sprężyste prowadzone, p. Ase-na Nikołowa, którego pieczołowita ręka przejawia się nawet w estetyce zewnętrznej fabryki i wielkim w niej porządku.

W nocy z dnia 17 na 18 b. m. wycieczka wróciła do Sofji, gdzie się rozwiązała, przyczem jedni uczestnicy wrócili wprost do kraju, inni pojechali do Bukaresztu, Belgradu lub Konstantynopola.

Uczestnicy delegacji mogli podczas swego tygodniowego pobytu w Bułgarii zaznajomić się z fizjonomją kraju, jego strukturą gospodarczą i psychiką kierowników życia ekonomicznego, z którymi żywy kontakt był utrzymywany podczas licznych zebrań towarzyskich. Jednocześnie udało się stwierdzić żywą sympatję bułgarów do polaków, podziw dla pracy, dokonanej w Polsce w ciągu 10 lat niepodległości, która tak umiejętnie zaprezentowana została na Wystawie Krajowej w Poznaniu. Niewątpliwie, twierdzenie przez bułgarów kilkakrotnie w przemówieniach podkreślane, że Polska powinna po Rosji objąć prym w Słowiańszczyźnie, ma dużo uzasadnienia. Dążyć też należy, by po zapoczątkowaniu zbliżenia polsko-bułgarskiego przez wycieczkę bułgarów na wystawę poznańską i delegację gospodarczą polską do Bułgarii, dalsze prace konkretne były rozwinięciem współpracy, rokującego duże nadzieje ekonomiczne i polityczne.

S. J. Okolski.

EKSPORT MASZYN ROLNICZYCH Z POLSKI.

„Industrie und Handels Zeitung“ w numerze z d. 12 września r. b. zamieszcza notatkę o polskim eksporcie maszyn rolniczych. Notatka ta, jak zaznacza jej autor, opracowana jest na podstawie statystyki Związku Eksportowego Przemysłu Metalowego Przetwórczego.

RZĄDOWE ODZNACZENIA NA P. W. K.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu komunikuje w № 241 „Monitora Polskiego“ z d. 18 października 1929 r. co następuje:

Na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu przyznano następujące odznaczenia:*)

GÓRNICTWO I HUTNICTWO.

Wielka Nagroda.

* Spółka Akcyjna Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich — Warszawa; „Giesche“ S. A. — Katowice; Sp. Akc. „Ferrum“ — Katowice; Huta Bismarcka — Wielkie Hajduki.

Dyplom Honorowy.

„Friedenshütte“ S. A. — Katowice; * Tow. Starachowickich Zakładów Górniczych S. A. — Starachowice.

Medal Złoty.

Zakłady Hohenlohego S. A. — Wełnowiec; * Towarzystwo Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza S. A. — Warszawa; * Towarzystwo Akcyjne Zakładów Hutniczych — Huta Bankowa — Dąbrowa Górnicza; * Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura S. A. — Katowice; Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa — Katowice.

Medal Srebrny.

* Towarzystwo Zakładów Metalowych B. Hantke S. A. — Warszawa; * Modrzejowskie Zakłady Górniczo-Hutnicze S. A. — Warszawa.

Medal Bronzowy.

Śląskie Kopalnie i Cynkownie Sp. Akc. — Katowice.

PRZEMYSŁ METALOWY.

Wielka Nagroda.

* H. Cegielski S. A. — Poznań; * Stocznia Gdańska — Gdańsk; * „Norblin, B-cia Buch i T. Werner“ — Warszawa.

Dyplom Honorowy.

* Herzfeld i Victorius — Grudziądz; Bracia Łopieńscy — Warszawa; * S. A. „Pocisk“ Zakł. Amun. — Warszawa; * Borman, Swede i S-ka — Warszawa; „Silesia“ S. A. — Paruszowice-Rybnik; „Dziedzice“ Walc. Met. S. A. * A. Deichsel — Sosnowiec.

Medal Złoty.

* K. Jarnuszkiewicz i S-ka — Warszawa; * Fraget — Warszawa; * Technika Gorzelnicza S. A. — Warszawa; * K. Rudzki i S-ka — Warszawa; * „Ernest Erbe“ — Zawiercie; * Meyerhold — Sosnowiec; * Drzewiecki i Jeziorański — Warszawa.

Medal Srebrny.

* Brevillier Sp. i A. Urban Synowie — Ustroń; Bernard Polski — Poznań; * Bracia Kobylańscy — Warszawa; * Bartelmus i Suchy — Bielsko; „Matra“ Bracia Przydryga — Poznań; W. Płonka — Poznań; * „Sito“ — Warszawa; Warszawska S-ka Myśliwska — Warszawa; * W. Kemnitz Fabr. Wyrob. Oł. i Cynk. — Warszawa; * J. Serkowski S. A. — Warszawa; * „Kamienna — J. Witwicki“ — Skarżysko; * Krawczyk i S-ka — Zawiercie; * St. Weigt i S-ka — Łódź; * „Mewa“ — Bielsko; * „Moc“ — Warszawa; * Quissek i Geppert — Bielsko; B-cia Felczyński — Kałusz; * B-cia Jenike inż. — Warszawa.

Medal Bronzowy.

* „Blacha“ Zbijewski M. — Warszawa; * „Fema“ T. A. — Bydgoszcz; „Grakona“ O. Gärtner i S-ka — Bydgoszcz; A. Wardziński — Nakło n/Notecią; * Bracia Lubert w Warce — Warszawa; „Arkona“ S. A. — Tczew; S. Nakulski, Fabryka Broni — Gniezno; * Ołdakowski i Neumark — Łódź; S. Zwierzchowski i S-ka — Warszawa; * Bydgoska Fabryka Okuć Budowlanych T. z o. p. — Bydgoszcz; W. i St. Hedinger inż. — Poznań; * Częstochowska Fabryka Igieł — Warszawa; * „Pelikan“ — Warszawa; * Th. Pollak i Syn — Biata; * Suchedniowska Fabr. Odlewni — Kielce; * „Podkowa“ — Sosnowiec; * Compensator — Warszawa; A. Białkowski — Poznań; Kubś i Gogołkiewicz — Poznań.

List Pochwalny.

Wł. Chudzikowski — Lwów; * Czajkowski W. i S-ka — Warszawa; S. Jabłoński — Poznań; Krakowska Fabryka Druku i Wyrob. Żelaznych S. A. — Kraków; * J. Wagner — Warszawa; * Kubiak S. — Warszawa.

PRZEMYSŁ MASZYNOWY.

Wielka Nagroda.

* G. Josephy's Erben — Bielsko; * Polskie Zakłady Skody S. A. — Warszawa; * J. John — Łódź.

*) Firmy oznaczone gwiazdką są członkami P. Z. P. M.

Dyplom Honorowy.

* „Unia“ — Grudziądz; * Węgierska Górka — Węgierska Górka; * W. Paschalski — Warszawa.

Medal Złoty.

* Łęgiewski i Hartwig — Warszawa; * H. Löhnert — Bydgoszcz; * „Perkun“ — Warszawa; * Wł. Ambrozewicz i S-ka — Warszawa; * Fabr. Traków i Maszyn do Obróbki Drzewa S. A. Odlewnia Żelaza — Bydgoszcz; * Stow. Mech. Polskich z Ameryki S. A. — Warszawa; * Tow. Akc. Mijacz, „Bracia Bauerertz“ — p. Myszków.

Medal Srebrny.

Haeberle i S-ka — Grodzisk Mazow.; „Sam“ Münsterman — Katowice; * Sirius — Warszawa; * J. Sucheni — Gidle, st. Radomsko; * M. Wolski i S-ka — Lublin; * „Mlynotwórnia“ Tow. Akc. — Rogoźno (Wlkp.); * Rohn, Zieliński i S-ka — Warszawa; * „Pionier“ — Warszawa; Benn, Fabr. Now. Pędni — Bielsko; * S. Samulski i S-ka — Pleszew; * Brandel, Witoszyński i S-ka — Warszawa; * B-cia Kanczewscy S. A. — Częstochowa.

Medal Bronzowy.

* Edm. Schmeja — Bielsko; * „Ostrówek“ — Łochów; * W. Krusche i S-ka — Pabjanice; * „Wiepofana“ — Poznań; * W. Kraupe — Sosnowiec; * S. A. „Kraj“ — Kutno; * A. Kryzel i J. Wojakowski — Radomsko; * Wł. Stefański — Warszawa.

List Pochwalny.

Zimmermann Maks — Bydgoszcz; * H. Wegner „Ekonom“ — Łódź; * Głogowski i Syn — Inowrocław; * Bronikowski, Grodzki i Wasilewski Sp. Akc. — Poznań; St. Malinowski — Śrem; „Herkules“ — Gniezno.

PRZEMYSŁ ELEKTROTECHNICZNY.

Dyplom Honorowy.

* Brown-Boveri S. A. — Warszawa.

Medal Złoty.

* „Kabel Polski“ — Bydgoszcz; * Fabr. Aparatów Elektr. K. Szpołański S. A. — Warszawa; * Polskie Zakłady Philips — Warszawa.

Medal Srebrny.

Zakłady Akumulatorowe „Tudor“ Sp. Akc. — Warszawa; Polskie Tow. Akumulatorów S. A. — Biała koło Bielska; * B-cia Borkowscy S. A. — Warszawa; Spółka Akcyjna Przemysłu Elektrycznego „Czechowice“ — Czechowice; * Tow. Przem. „Kabel“ Sp. Akc. — Warszawa; „Bezet“ S. A. — Warszawa.

Medal Bronzowy.

S. Kleiman — Warszawa; M. Drutowski i J. Imas — Łódź; „Elektrobudowa“ — Łódź; Akc. Tow. Zakł. Elektr. K. Patzer — Warszawa; „Ergs“ — Warszawa; Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych inż. St. Ciszewski i S-ka — Bydgoszcz; inż. K. Gaertig i S-ka — Poznań; * A. Marciniak i S-ka — Warszawa.

List Pochwalny.

L. Korewa i S-ka — Warszawa.

PRZEMYSŁ ŚRODKÓW PRZEWOZOWYCH.

Wielka Nagroda.

* Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce Sp. Akc. — Chranów; * Tow. Przemysł. Zakł. Mech. Lilpop, Rau i Loewenstein S. A. — Warszawa.

Dyplom Honorowy.

* Zjednoczone Fabryki Maszyn, Kotłów i Wagonów L. Zielniewski i Fitzner-Gamper S. A. — Kraków.

Medal Złoty.

Sp. Akc. Fabryka Maszyn, Kotłów Parow. i Odlewnia Żelaza Koetz K. nast. — Mikołów; „Samolot“ S. A. — Poznań; * E. Plage i T. Laśkiewicz — Lublin; Podlaska Wytwórnia Samolotów S. A. — Warszawa; * Inż. K. Thiel, Z. Krotkiewski i S-ka Sp. z o. o. Fabr. Maszyn i Odlewnia — Pabjanice; * Zakłady Mechaniczne „Ursus“ S. A. — Warszawa; * Warszawska Spółka Akcyjna Budowy Parowozów — Warszawa.

Medal Srebrny.

* Fabryka Rowerów i Maszyn „Inventia“ S. A. — Poznań; * K. Lipiński Fabryka Rowerów — Warszawa; „Avia“ Wytwórnia Maszyn Precyzyjnych — Warszawa; Szomański i S-ka Fabryka śmigieł — Warszawa.

PRZEMYSŁ PAPIERNICZO-PRZETWÓRCZY.

Medal Srebrny.

* K. Wasilewski i S-ka, Sp. Akc. — Warszawa.

PRZEMYSŁ MUZYCZNY.

Medal Bronzowy.

* Adolf Feigenbaum — Warszawa.

RZEMIOSŁO.

Medal Złoty.

* Bracia Mencil — Warszawa.

BUDOWNICTWO I PRZEMYSŁ MINERALNY.

Medal Złoty.

* Towarzystwo Akcyjne Fabryki Maszyn Bracia Geisler, Okolski i Patschke — Warszawa.

Medal Srebrny.

* Polska Fabryka Siatki Jednolitej S. A. Hr. St. Ledóchowski — Warszawa; Fabryka Narzędzi Pożarniczych „Strażak“ J. Piętka, A. Płoski i G. Szolowski — Warszawa; * Fabryka Maszyn Budowlanych i Okuć Jan Broda — Toruń; * Rzewuski i S-ka S. A. — Warszawa; Fabryka Narzędzi Pożarnych — Warszawa.

PRZEMYSŁ NARZĘDZI I APARATÓW PRECYZYJNYCH.

Medal Złoty.

* G. Gerlach — Warszawa; * Kolberg i S-ka — Warszawa.

Medal Srebrny.

* W. Hess S. A. — Lublin; * A. Mann — Warszawa; * Szpołański i S-ka S. A. — Warszawa; * Weber, Dähne i S-ka — Warszawa; Amber Hipolit — Warszawa; Jan Bujak — Lwów; Berent i Plewiński — Warszawa; „Gazomierz“ S. A. — Toruń.

Medal Bronzowy.

* B-cia Fortwängler — Warszawa; * A. Krzykowski — Warszawa; Polski Wodomierz S. z o. o. — Poznań.

List Pochwalny.

* „Ideal“ Fabryka Wag — Lublin; * „Habil“ — Poznań; St. Strauss — Warszawa; Ignacy Ciechowski — Włocławek.

EUROPEJSKA UNIA CELNA A STANOWISKO FRANCUSKICH SFER GOSPODARCZYCH.

Stale wzmagający się wpływ Ameryki na życie gospodarcze Europy musiał wywołać reakcję ze strony europejskich czynników gospodarczych.

Wyrazem zaniepokojenia i chęci szukania dróg do wyzwolenia się z pod coraz to większej hegemonji Ameryki było utworzenie we Francji w r. 1927 Komitetu Francuskiego Badań nad zagadnieniem unifikacji celnej Europy pod nazwą „Zjednoczenie Celne Europejskie“ (l'Union Douanière Européenne), współpracującego z Konferencją Ekonomiczną w Genewie, która bada możliwości zniesienia taryf celnych.

Jak głosi art. 2 statutu tego Komitetu, „Zjednoczenie Celne Europejskie“ ma za zadanie badanie wyłącznie — z pominięciem wszelkich momentów politycznych — stosunków handlowych, przemysłowych, rolnych, finansowych i kolonialnych pomiędzy krajami europejskimi, aby móc zastąpić obecny system wojen celnych, który prowadzi je do ruiny, polityką pokojową związków przemysłowych i porozumień celnych, jako jedyną metodą, mogącą wzbogacić narody przez stopniowe i wzajemne niżenie taryf celnych.

W dalszym ciągu zaznaczone jest w statucie, że: „ograniczając badania i działalność do Europy, „Zjednoczenie“ nie ma zamiaru ograniczać się do stworzenia Unji Celnej, ożywionej duchem współzawodnictwa w stosunku do jakiegokolwiek państwa, czy też grupy państw. Przeciwnie, „Zjednoczenie Celne Europejskie“, w pełnym zrozumieniu ducha liberalnego twórców Ligi Narodów, chce wspomóc swym wysiłkiem prace Konferencji Ekonomicznej, zmierzające do zupełnego obalenia barier celnych w całym świecie“.

„Zjednoczenie Celne Europejskie“ oświadcza, że stoi na gruncie czysto ekonomicznym i zdala od wszelkich celów natury politycznej, różniąc się w ten sposób od koncepcji pacyfistycznej Stanów Zjednoczonych Europy.

Oczywiście, te oświadczenia statutowe, zarówno o braku intencji przeciwstawiania się gospodarczego Europy „jakiegokolwiek państwu“, jak też i zastrze-

ganie się co do czysto gospodarczego charakteru „Zjednoczenia“, nie trzeba traktować zbyt dosłownie, czego najlepsze potwierdzenie znajdujemy w oświadczeniach dwu kierowników Zjednoczenia:

Minister Le Troquer, prezes „Zjednoczenia Celnego Europejskiego“, oświadczył wyraźnie w jednym z artykułów propagandowych, że „Zjednoczenie“ ma na celu „stworzenie wobec Stanów Zjednoczonych („face aux Etats Unis“) potężnego bloku, rozporządzającego w dyskusji równą bronią z blokiem pozaeuropejskim“. P. Truchy, wiceprezes „Zjednoczenia“, powiada, że „porozumienie gospodarcze krajów europejskich narzuca się samo przez się dla obrony przeciw niebezpieczeństwu hegemonii amerykańskiej“.

„Zjednoczenie Celne Europejskie“ prowadzi ożywioną agitację zwłaszcza na terenie izb handlowych, które stara się pozyskać na swoich członków.

Francuskie czasopismo „L'Usine“ w № 39 z d. 27 września r. b., zamieszcza motywy odmownej odpowiedzi Izby Handlowej w Lille:

„Izba Handlowa w Lille broniła zawsze doktryny protekcyjnistycznej, ponieważ uważała stale, że protekcyjnizm jest niezbędnie potrzebny, aby zapewnić egzystencję i rozwój produkcyjnych sił narodu: rolnictwa i przemysłu, oraz ażeby tą drogą utrzymać stan pomyślności pracy francuskiej.“

„Oczywiście, Izba nigdy nie szukała w stawkach celnych sposobu podtrzymywania tych gałęzi przemysłu, które były źle prowadzone, lub też prowadzone w sposób przestarzały, nie odpowiadający warunkom nowoczesnego postępu. Izba uważa jednak za niezbędne ustanowienie przez cła wyrównawcze, określone z równą dozą czujności, jak i stanowczości, równowagi pomiędzy kosztami własnymi produkcji we Francji i zagranicą.“

„Nie wolna wymiana, ale pojęty w sposób powyższy protekcyjnizm jest twórcą bogactwa narodowego.“

„Nie ulega wątpliwości, że koszty własne produkcji w poszczególnych krajach różnią się w zależności od nierówności i różnaitości warunków ekonomicznych i geograficznych, w szczególności zaś w zależności od ilości, kosztu i wartości robocizny, od ceny surowców, urządzeń, transportu, węgla, energii elektrycznej, podatków i ciężarów społecznych. Jest niewątpliwem, że producenci danego kraju mogą być upośledzeni na swym rynku wewnętrznym przez sposoby, jakimi rządy obcych krajów popierają swój eksport, stosując dumping, kredyty długoterminowe i t. p.“

„Zrezygnowanie z niezbędnej ochrony celnej może spowodować zalew towarów z krajów produkujących taniej, zniszczyć produkcję francuską, wprowadzić zastój w pracy, a w następstwie skazać konsumentów, faworyzowanych chwilowo, na łaskę zagranicy.“

„Jest zresztą faktem dowiedzionym, że tendencje wolno-handlowe, przyjęte w traktacie w 1860 r. podczas Drugiego Cesarstwa, okazały się zgubnymi dla przemysłu i rolnictwa francuskiego.“

„Francja powinna zachować zupełną swobodę swych taryf, aby móc stosować je w zależności od okoliczności i potrzeb chwili. Byłoby niebezpiecznym dla niej przyjęcie platformy celnej, zalecanej przez „Zjednoczenie Celne Europejskie“.“

„Francja winna zachować system taryfy dwukolumnowej i nienaruszalności taryf minimalnych, stanowiących zasadniczy warunek ochrony.“

„Państwo, które rezygnuje ze swej suwerenności celnej, jest państwem gospodarczo rozbrojonym“.

Oczywiście trzeba zaznaczyć, że Izba Handlowa w Lille stale domaga się wolnego przywozu surowców, unifikacji nomenklatury celnej, uproszczenia formalności i zmniejszenia procedury protekcyjnizmu administracyjnego.

Pragnęlibyśmy bardzo, ażeby argumenty Izby Handlowej w Lille znalazły uznanie państwowych opiekunów życia gospodarczego w Polsce, i to nie tylko na terenie Ligi Narodów, ale także w aktualnej sprawie toczących się rokowań o traktat handlowy z Niemcami.

KONWENCJA HANDLOWYCH ODLEWNI ŻELIWNYCH.

W związku z zespoleniem polityczno-gospodarczym w okresie powstania Odrodzonej Polski wielki dział krajowej gospodarki, odlewnictwo żelazne, znalazł się w stanie zupełnego chaosu. Początkowo bardzo niska konsumpcja krajowa zniewoliła odlewnie trzech zaborów do rozwinięcia żąartej walki między sobą o odbiorcę; walka ta toczyła się nietylko na rynku wewnętrznym, ale i na rynkach zagranicznych, gdzie w chwilach cięższych depresji krajowych odlewnie, zniewolone uruchomić posiadane na składzie zapasy, rzuciły swe wyroby po śmiesznie niskich cenach. Ten chaos doprowadził z jednej strony większość fabryk odlewniczych do stanu wegetacji, wykluczającego wszelki postęp techniczny, z drugiej zaś strony do zupełnej deprawacji rynku.

Czynione kilkakrotnie próby ujęcia w syndykat sprzedaży częściowej lub całkowitej produkcji odlewniczej zawodziły zupełnie i kończyły się kosztownymi kompromitacjami. Wreszcie w kwietniu 1929 roku dwaście fabryk odlewniczych, a mianowicie:

1) Białogon	7) Neptun
2) Blachownia	8) Metalurgia
3) Herzfeld & Victorius	9) Stow. Mechaników Polskich z Ameryki
4) Kamienna	10) Słowianin
5) Kleiner	11) Stąporków
6) Kronenblum	12) Suchedniów i Huta Ludwików

powołały do życia konwencję, w której na mocy dowolnego układu postanowiono dla wyjścia z błędnego koła uporządkować warunki sprzedaży, ustalić jednolitość cen, wprowadzić ochronę programów produkcji poszczególnych fabryk, ochronę klienteli tudzież racjonalnie zorganizować rynek.

Stworzona w tym celu w Warszawie w formie spółki z ogr. odp. „Centrala Handlowa Odlewni Żeliwa“ obowiązana jest pilnie przestrzegać, by skonwencjonowane fabryki lojalnie przestrzegały powziętych w tym kierunku uchwał. Pozostawiając fabrykom sprzedaż wytwarzanych przez nie artykułów, Centrala kontroluje wszystkie wystawiane przez poszczególne fabryki rachunki tudzież przestrzega wykonania ścisłego warunków sprzedaży wspólnie ustalonych, a nadto prowadzi ścisłą statystykę dokonywanych przez poszczególne fabryki operacji. Z drugiej strony Centrala ustala imienne listy odbiorców artykułów żeliwnych, dzieląc tych odbiorców na kategorie w celu wytworzenia racjonalnej i materialnie odpowiedzialnej sieci hurtowników na całym terytorjum Rzeczypospolitej.

Podjęte przez Centralę prace dały wyniki na tyle zadowalające, że w dniu 1-ym października roku bieżącego do konwencji przystąpiło dalszych 8 fabryk, a mianowicie:

1) Węgierska Górka	5) J. Rubinstein
2) Rzuców	6) B. Goldkorn
3) Glinice	7) Adler & Panowski
4) Radomska Odlewnia Żelaza	8) Wagner, Gorlice.

W ten sposób w obecnej chwili konwencja obejmuje około 98% całej produkcji odlewów handlowych, osiągając zresztą w najważniejszych artykułach, jak naprz. w rurach, sanitarjach, emalji, buksach i t. p. pełnych 100% krajowej produkcji. Po za nawiasem konwencji pozostały bardzo drobne o lokalnym znaczeniu odlewnie, wyrabiające niewielką ilość odlewów surowych, głównie w dziedzinie artykułów kuchennych (np. blachy) lub pomocniczych części narzędzi rolniczych.

Wartość produkcji odlewni handlowych wynosi około 100 000 000 złotych rocznie i zdradza wyraźną tendencję zwykłą. Obecne roczne zapotrzebowanie surowki odlewniczej przez odlewnie handlowe wynosi około 80 000 tonn, także zapotrzebowanie surowki przez odlewnie maszynowe wynosi około 30 000 tonn.

Osiągnięte przez Centralę Handlową w ciągu jej działalności rezultaty dadzą się ująć w trzech punktach, a mianowicie:

- a) w odniesieniu do samych fabryk,
- b) „ „ do rynku
- c) „ „ do eksportu.

W odniesieniu do fabryk Centrala ukróciła rujnącą odlewnie dziką konkurencję w drodze ustalenia wspólnego cennika konwencyjnego na wszystkie wytwarzane artykuły, a nadto osiągnęła wzajemną ochronę programów produkcji na podstawie *status quo*, co w wyniku doprowadzić musi do pewnej specjalizacji i do standaryzacji wyrobów, tych nieodzownych warunków postępu technicznego. Fabryki dobrowolnie, nie wykraczając po za ramy swych programów, zdradzają w ostatnich czasach tendencję ich zwięźszenia w sensie odrzucania i pozostawiania innym fabrykom produkcji, która, stanowiąc dla pierwszych produkcję poboczną, jest dla drugich produkcją podstawową. Te dobrowolne, przy jednym stole konferencyjnym czynione wzajemne ustępstwa, w zasadzie są niczem innym, jak realizacją specjalizacji programów produkcji. W wypadkach równomiernego zainteresowania kilku fabryk w pewnych artykułach, osiągnięto terytorjalny podział sfer wpływów, co w wyniku gwarantuje równowagę rozwojowi produkcji poszczególnych odlewów.

W odniesieniu do rynku wewnętrznego Centrala osiągnęła wybitny sukces w dziedzinie sanacji tego rynku. Ustalenie ogólnie obowiązujących w jednakiem mierze wszystkie wytwórcie warunków sprzedaży artykułów odlewniczych wprowadziło na rynku element stabilizacji. Kuniectwo, starannie podzielone na kategorie (wielki hurtownik, detalista, instalator), nie jest narażone na flukta niezdrowej między sobą konkurencji. Nie bez współdziałania Centrali powstały lokalne i ogólnopolskie Zrzeszenia Hurtowników Żelaznych, mające na celu organizację sieci aparatu handlowego, przyczem wielką wagę przypisują te Zrzeszenia podniesieniu handlu artykułami żelaznymi do należytego poziomu (np. obowiązkowe prowadzenie ksiąg) tudzież do podniesienia poziomu etyki handlowej (np. karalność dzikiej konkurencji). W dalszym ciągu Centrala przystąpiła do energicznej sanacji wśród kuniectwa w drodze skreślenia z list odbiorców tych z nich, którzy, pasorzytuując na plynnych dotychczasowych stosunkach, świadomie narażają interesy fabryk na

szwank. Perjodycznie ogłaszane przez Centralę dane dotyczące wysokości obliża poszczególnych odbiorców, służą fabrykom za cenny materiał orientacyjny w chwili określania wysokości udzielanych kredytów. Zasada wzajemnej ochrony klienteli, która obowiązkowo jest ujawniana przez fabryki w Centrali, doprowadziła do sporządzenia ścisłych list kupców odlewniczych w całym Państwie. Obrót wekslowy, który był przyjętą w ostatnich latach formą wprost karikaturalną, tolerując terminy weksli przekraczające 12 miesięcy, został ujęty w ramy, odpowiadające istocie obliża wekslowego, jako instrumentu krótkoterminowego kredytu kupieckiego. Nie bez znaczenia dla podniesienia poziomu etyki rynku tudzież dla interesów fabryk było zniewolenie opornych płatników, rozmyślnie donoszących do protestu swe weksle i złośliwie odraczających spłatę swych należności, — do całkowitego, pod naciskiem Centrali, pokrycia należnych fabrykom kwot. Sanacja rynku wewnętrznego jest jednym z niewątpliwych sukcesów zawartej konwencji, która w uporządkowaniu rynku wewnętrznego widzi sposób zapewnienia fabrykom spokojnej i planowej pracy twórczej w kraju. Usunięcie bolączek na rynku krajowym daje możliwość fabrykom do energiczniejszej akcji eksportowej.

W dziedzinie eksportu poczyniono już kroki przygotowawcze. W pierwszej linii droga wzajemnych informacji stopniowo ukróćana jest dzika, kosztowna i bezsensowna konkurencja polskich fabryk między sobą na rynkach obcych. W programie Centrali jest utworzenie bloku eksportowego polskich fabryk odlewniczych. Zagadnienie to, obecnie starannie studjowane, byłoby ostatecznym etapem organizacyjnym zawartej konwencji i ma na celu wzmożenie rozwoju produkcji fabryk odlewniczych w drodze racjonalnie zorganizowanego eksportu.

F. W.

OŚMIOGODZINNY DZIEŃ PRACY W PRZEMYSŁE ZAGRANICZNYM.

Rozporządzenia o 8-godzinnym dniu pracy posiadają w każdym kraju odrebne brzmienie paragrafów, omawiających możliwość przedłużenia długości dnia roboczego.

I tak, naprzykład, w Niemczech przepisy te są bardzo elastyczne, dzięki czemu przemysł niemiecki może, w razie potrzeby, zupełnie bez trudu przedłużyć dzień roboczy do 10 godzin.

Na zebraniu akcjonariuszy S. A. de Saint Léonard w Leodium oświadczone, że jedna z fabryk niemieckich tego samego typu, t. j. produkujących lokomotywy, pracuje stale dziesięć godzin dziennie, co pozwala na redukcję kosztów własnych o 25%.

W Belgii przedłużenie czasu pracy może nastąpić za zgodą ministerstwa, które udziela zezwoleń, nie więcej jednak, jak na 150 godzin rocznie. Naogół wszakże uzyskanie takiego zezwolenia jest rzeczą trudną, gdyż rząd belgijski bardzo surowo przestrzega ustawy o 8-godzinnym dniu pracy.

Również we Francji pozwolenia na przedłużenie dnia roboczego wydawane są tylko w wyjątkowych wypadkach i to tylko do wysokości 100 godzin rocznie.

Czy nie byłoby dobrze, żeby Polska poszła za przykładem Niemiec i pracowała przynajmniej tyle, co jej najmocniejszy konkurent? Co sądzą o tem nasi ministrowie przemysłu, handlu i pracy?

ZAMÓWIENIA DLA INSTYTUCYJ PAŃSTWOWYCH WOBEC STRAJKÓW.

Kwestja strajku, oprócz skutków dla stosunku najmu między pracodawcą i pracownikiem, wyjaśnionych już niedawnym wyrokiem Sądu Najwyższego *), może mieć znaczenie również i dla umów, którymi przedsiębiorca jest związany, w szczególności, gdy chodzi o umowy z instytucjami państwowymi. Instytucje te uważają za *vis major* tylko te strajki, które objęły cały ośrodek lub wszystkie przedsiębiorstwa pewnego działu przemysłu. Każdy inny strajk, bez względu na to, czy został zawiniony przez pracodawcę, czy robotników, nie jest uważany za przyczynę, usprawiedliwiającą niedotrzymanie terminu dostaw.

W ten sposób przedsiębiorstwa, w których prowadzony jest strajk dziki, stają wobec konieczności albo dania podwyżki płac, albo opóźnienia terminu dostaw; to drugie pociąga za sobą zastosowanie przez odbiorcę kary umownej.

Powyższy pogląd przedsiębiorstw państwowych i władz administracyjnych na kwestję strajku, jako przyczynę opóźnienia terminu dostawy, może prowadzić do szantażowania przez robotników przedsiębiorstw, wykonujących poważne zamówienia w poszczególnych przypadkach, a nawet do wytworzenia wysoce niełojalnej metody walki o warunki pracy.

Niezależnie od tego stwierdzić należy, że taktyka strajkowa niejednokrotnie unika akcji generalnej, ograniczając strajk tylko do pewnej części przedsiębiorstw, a to celem zmniejszenia ciężarów dla kasy strajkowej. Podobny wypadek zdarzył się w przemyśle metalowym okręgu bielskiego, gdzie na skutek odmowy podwyżki płac, absolutnie niemożliwej wobec ciężkiej sytuacji gospodarczej, strajk prowadzony był tylko w kilku firmach. Z tego powodu firmom, które opóźniły się z dostawą dla Ministerstwa Kolei skutkiem tego strajku, grozi żądanie płacenia kar umownych.

Jasnym jest, iż dotychczasowa praktyka władz w traktowaniu spóźnienia dostaw skutkiem strajku powinna ulec zmianie. Zbyt schematyczny i krzywdzący poszczególne przedsiębiorstwa pogląd, iż jedynie usprawiedliwiającym opóźnienie jest strajk generalny, winien być zastąpiony bardziej życiowym poglądem, że usprawiedliwieniem takim może być każdy strajk *niezawiniony przez pracodawcę*. W tym celu należy każdorazowo stwierdzić okoliczności strajku i ustalić, na kogo spada wina wywołania strajku. Nadmienić należy, że wspomniany wyrok Sądu Najwyższego ustalił, że umowa o pracę jest prawem dla stron, które ją zawarły, i strajk robotników, występujących przeciw tej umowie, jest niczem nieusprawiedliwionem zerwaniem umowy przez stronę występującą, a więc powinien być uważany za siłę wyższą, usprawiedliwiającą opóźnienie dostawy.

J. B.

Z PALESTYŃSKO-POLSKIEJ IZBY HANDLOWEJ.

Od Palestyńsko-Polskiej Izby Handlowej i Przemysłowej w Tel-Awivie (Palestyna), otrzymaliśmy następującą komunikat:

W związku z ostatnimi wypadkami w Palestynie krążą zagranicą pewne wersje i przeważnie przesadne komentarze o depresji gospodarczej w tym kraju.

Palestyńsko-Polska Izba Handlowa i Przemysłowa uważa za swój obowiązek podać do publicznej wiadomości, że w Palestynie nastąpił zupełny spokój, normalne stosunki powróciły i tempo życia gospodar-

czego odzyskuje poprzedni stan. Wszelkie przeto obawy co do nawiązania stosunków handlowych z Palestyną, z tego punktu widzenia, pozbawione są podstaw.

Niemniej ze względów natury zasadniczej eksporterzy polscy winni przed zawarciem transakcji handlowej zasięgnąć informacji co do solidności i zdolności kredytowej odnośnej firmy.

Palestyńsko-Polska Izba Handlowa i Przemysłowa w Tel-Awivie, będąca niejako łącznikiem pomiędzy sferami gospodarczymi polskimi a palestyńskimi, z całą gotowością, jak i dotychczas, pośredniczy w nawiązywaniu stosunków handlowych pomiędzy Polską i Palestyną i udziela bezinteresownie wszelkich informacji co do możliwości zbytu produkcji polskiej na rynku miejscowym.

Wszelkie zapytania, oferty i t. p. kierować należy do:

Palestyńsko-Polskiej Izby Handlowej i Przemysłowej (Palestinian Polish Chamber of Commerce and Industry), Tel-Aviv, (Palestine) P. O. B. 287.

WYTWÓRCZOŚĆ ŻELAZA I STALI W ANGLJI WE WRZEŚNIU R. B.

„National Federation of Iron and Steel Manufacturers“ (Powszechny Związek Hut i Stalowni) ogłosił ciekawe cyfry, dotyczące produkcji żelaza i stali w Anglii we wrześniu 1929 r., w zestawieniu z produkcją sierpniową i przeciętną z lat ubiegłych (cyfry te podajemy w tonnach metrycznych).

	Rok	Żelazo	Stal
wrzesień	1929	675 233	861 466
sierpień		692 912	765 048
przeciętna	1928	559 714	721 766
"	1927	617 423	770 229
"	1925	530 148	629 348
"	1920	680 212	767 689
"	1913	862 680	648 817

Jak widać angielska produkcja żelaza obniżyła się bardzo wyraźnie w stosunku do 1913 r. Natomiast produkcja stali wzrosła w tym czasie bardzo znacznie.

KONCENTRACJA W ANGIELSKIM PRZEMYSŁE ŻELAZNYM.

Pertraktacje pomiędzy zakładami przemysłu żelaznego i stalowego okręgu północno-wschodniego w Anglii dobiegają końca.

Na czele prac organizacyjnych koncernu stoją fabryki Dorman Long and Co. i Bolckow, Vaughan and Co. Oba te przedsiębiorstwa stworzą wraz z kilkoma pomniejszymi trust „Northeast Coast Iron Steel Combine“, który przejmie wszystkie sprawy organizacyjne przemysłu żelaznego i stalowego północno-wschodniego okręgu.

Koncern rozporządzać będzie kapitałem 20 mil. funtów sterlingów.

SPADEK PRODUKCJI STALI W NIEMCZECH.

Czasopismo „Stahl und Eisen“ opublikowało statystykę Związku Niemieckich Przemysłowców Żelaznych i Stalowych („Verein Deutscher Eisen und Stahl Industrieller“), dotyczące produkcji niemieckich stalowni i walcowni we wrześniu r. b.

Ogólna produkcja wyniosła w tonnach:

	wrzesień 1929 r.	sierpień 1929 r.	wrzesień 1928 r.
stalownie	1 230 706	1 401 707	1 190 343
walcownie	981 853	1 091 080	942 688

Jak, widać produkcja niemieckich stalowni i walcowni we wrześniu r. b. obniżyła się w stosunku do

*) Patrz „Przemysł Metalowy“ № 34, r. 1929.

Patenty udzielone przez Urząd Patentowy.

10359. *Firma „Heinrich Lanz“.* Sposób wyrobu szarego żelaza-
10286. *Carl Wallmann i Franz Nehl.* Sposób wyrobu spawanych
ziorników, podlegających wysokiemu ciśnieniu (kotłów,
rur i podobnych wyrobów, zwłaszcza walczków kotłów
parowych).
10370. *Aubert & Duval Frères.* Sposób hartowania żeliwa
w jego warstwach wierzchnich.
10249. *Eisen—u. Stahlwerk Hoesch Aktiengesellschaft.* Sposób
odpuszczania żelaznej blachy platerowanej glinem zapo-
mocą wyżarzania.
10374. *Siemens-Schuckertwerke Gesellschaft mit beschränkter
Haftung.* Elektryczny piec do wyżarzania ostatecznego.

10321. *Bernt Lorens Akesson.* Strug drogowy.
10240. *Maurycy Leopold Freund i Henryk Schächter.* Urządzenie
do sygnalizowania do pociągów, będących w ruchu, z dru-
giego pociągu lub ze stacji i odwrotnie, w celu zabezpie-
czenia dwóch pociągów, jadących po jednym torze, przed
zderzeniem się oraz zawiadomienia stacji o zbliżaniu się
do niej pociągu.
10378. *Siemens-Schuckertwerke Aktiengesellschaft.* Wózek elektry-
czny z umieszczonym na jego pomoście kołowrotem.
10377. *Siemens-Schuckertwerke Gesellschaft mit beschränkter
Haftung.* Okapturzona skrzynka rozdzielcza dla komór
z gazami zapalnymi.

Aparaty do spawania:

Tow. Akc. „Perun“, Warszawa.
Biuro: Hortensja 6, tel. 89-34.
Fabryka: Grocnowska № 52,
tel. 201-16.

Blachy dziurkowane (sita):
Wytwórnia Blach Dziurkowa-
nych „Sito“ Warszawa, Dobra
80, tel. 1-92.

Druty — gwoździe — siatki:

Druty surowe i ocynkowane
gładkie i kolczaste, gwoździe,
siatki ogrodzeniowe i rzeczne,
wkłady materacowe i t. p.
Wadowicki Przemysł Druciany
założyciela Józefa Goreckiego.
Wadowice (Małopolska).

Druty stalowe sprężynowe, jas-
ne i ocynkowane, między inne-
mi specjalnie do wyrobu matera-
ców, poleca Belgijska Sp. Akc.
Warszawskiej Fabryki Drutu,
Sztynitów i Gwoździ, Warszawa,
Praga, Objazdowa № 1. Tel. 6-81,
160-79, 160-61.

Dźwigniki—Łańcuchy:

Bracia Jenike, inż., Warszawa,
Aleja Jerozolimska 20 tel.: 29-64
i 220-00.

• **Warsz. Fabr. Masz. windowych**
„Sita“, Chłodna 5, tel. 47-78.

Elektrody do spawania łukiem elektrycznym:

Franc. Tow. Akc. „Perun“ War-
szawa, Oddział w Polsce. Biu-
ro: ul. Hortensja 8, tel. 89-34
i 162-99. Fabryka: ul. Grochow-
ska 52, tel. 201-16.

Elewatory (podnośniki):

Krawczyk i S-ka w Zawierciu.
• Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp.
z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Garnki i przewody rurowe:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki uniwersalne:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

• **Fabryka Maszyn i Odlewnia
Żelaza Waldemar Krusche i
S-ka,** Pabjanice.

I nadła:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Kalandry:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Konstrukcje żelazne:

„H. Zieleziński“ wł. inż. K. Ku-
backi. Warszawa, Marszałkowska
№ 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

**Liny stalowe i żelazne, drut
kolczasty, siatki do ogro-
dzeń, drut żel. ocynkowany
inieocynkowany, gwoździe:**
Włocławska fabryka drutu,
dawn. C. Klauke Sp. Akc.
we Włocławku. Tel. № 15.

Liny stalowe:

Bracia Jenike, inż., Warszawa,
Aleja Jerozolimska 20 tel.: 29-64
i 220-00.

Lokomobile przemysłowe:

Wyroby krajowe Borni Schütze,
Fabryka Maszyn i Kotłów, Od-
lewnia Żelaza i Stali, Toruń.

**Młotarnie szerokomłotne sy-
stemu Jaehne:**

Fabryka Maszyn i Odlewnia
Żelaza Waldemar Krusche i
S-ka, Pabjanice.

Motory spalinowe:

Towarzystwo Fabryki Moto-
rów „Perkun“ Sp. Akc. w War-
szawie — Praga, ul. Grochow-
ska 46, Telefon: Zarząd 84-93,
Biuro Sprzedaży 84-40.

Młoty sprężynowe, deskowe
i pasowe, młotki, siekiery i in-
ne wyroby masowe kuźnicze.
Ołdakowski i Neumark, Łódź,
Zakątna 81.

Narzędzia do obróbki metali:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

**Obrabiarki do metali i drze-
wa:**

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Obrabiarki do drzewa:

Fabryka Traków i Maszyn do
obrobki drzewa, dawniej
C. Blumwe i Syn, Sp. Akc.
Bydgoszcz-Nakielska 26.

Odlewy żeliwne gatunkowe,

dostarcza: „Wiepofana“ Tow.
Akc. w Poznaniu, ul. Dąbrow-
skiego 81.

Okna żelazne:

„H. Zieleziński“ wł. inż. K. Ku-
backi. Warszawa, Marszałkowska
№ 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

• **Krawczyk i S-ka** w Zawierciu.

Pędnie:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
• **Krawczyk i S-ka** w Zawierciu.

Pompy:

Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zie-
liński i S-ka, S. A., Warszawa,
Jerozolimska 105, t. 5-88 i 58-83.

* **Brandel, Witoszyński i S-ka.**
Pierwsza Polscfabryka pomp
odśrodkowych turbinowych.
Warszawa-Praga, Grochow-
ska 37, Tel. 48-86.

* **„Sirius“** specjalna Fabr. Pomp
odśrodkowych i turbinowych
Warszawa — Praga, Zamojskie-
go 51, tel. 68-25.

Pompy ręczne i transmisyjne:

Zakłady Mechan. i Odł. Żel.
„Białogon“. Zarząd w Warsza-
wie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41

Prasy mimośrodowe:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

Rury faliste i przewody rurowe
do pary dla wysokiego i
niskiego ciśnienia oraz wyroby
z blachy spawane acetylenem
wykonywa i dostarcza Fabryka
Przewodów Rurowych „Com-
pensator“ W. Maciejewskii S-ka;
Warszawa, ul. Św. Stanisła-
wa 1/3. Telefon 18-72.

Rury żebrowe: kuto-żelazne
w długościach do 6 mtr. do
ogrzewañ, Franciszek Wagner
i S-ka, Zakłady Mechaniczne
i Fabryka Tłenu — Łódź ul. Że-
romskiego 94, Tel. 15-99 i 69-20.

**Rury żeliwne wodociągowe
stojąco i wirowo lane** p/g
norm polskich i niemieckich,
Biuro Sprzedaży. Rur Zjedn.
Odlewni: „Węgierskiej Górki“,
Zakładów Ostrowieckich, „Po-
rebę“ i Lilpop, Rau i L.

Warszawa, Nowy Świat 35,
Telefony: 209-26 i 274-43.

**Rury żeliwne kanalizacyjne
i wodociągowe:**

Zakłady Mechan. i Odł. Żel.
„Białogon“. Zarząd w Warsza-
wie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41.

Strugarki:

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

• **Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zie-
liński i S-ka, S. A., Warszawa,
Jerozolimska 105, t. 5-88 i 58-83.**

Sruby:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Tokarki:

Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zie-
liński i S-ka, S. A., Warszawa,
Jerozolimska 105, t. 5-88 i 58-83.

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
* **Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.**
Warszawa, Marszałkowska 46.

**Traki i wszelkie obrabiarki
do drzewa:**

Fabryka Traków i Maszyn do
obrobki drzewa, dawniej
C. Blumwe i Syn, Sp. Akc.
Bydgoszcz-Nakielska 26.

* **Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.**
Warszawa, Marszałkowska 46.

Transportery (przenośniki):

Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

**Urządzenia mechaniczne dla
kopalni i kamieniołomów:**

Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp.
z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Wagi kolejowe i wozowe:

Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp.
z ogr. por. Rybnik, G. Śląsk.

Walce drogowe:

Pierwsza Fabryka Lokomotyw
w Polsce, Sp. Akc. Zakłady
w Chrzanowie (Małopolska),
Zarząd w Warszawie, Święto-
krzyska 28.

Walce żeliwne utwardzone

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
* **Modrzejowskie Zakłady Gór-
niczo-Hutnicze, Sp. Akc. So-
snowiec—Huta Katarzyna.**

**Wanny żeliwne, porcelanowo
emaljowane kwasoodporne,**
Zakłady Przemysłowe Odlewnia
Żelaza i Emaljerna „Kamienna,
— Jan Witwicki“, Kamienna,
poczta Skarżysko —
z. Radomskiej.

Wiertarki:
Tow. Akc. J. John w Łodzi.
* **Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.**
Warszawa, Marszałkowska 46.

**Wiertarki kolumnowe szyb-
kobieźne:**

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

**Wiertarki kolumnowe szyb-
kobieźne:**

Stowarzyszenie Mechaników
Polskich z Ameryki Sp. Akc.
Warszawa, Marszałkowska 46.

• **Fabryka Maszyn i Odlewnia
Żelaza Waldemar Krusche i
S-ka,** Pabjanice.

Żelazne dachy i świetlniki
specjalnie oszkłone bez kitu.
A. Alscher i Syn Bielsko n./Ni-
prem 6-8.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych: Wiceprezes Rady Związku inż. **S. J. Okolski.**

Redaktor odpowiedzialny inż. **Maurycy Chorzewski**

Specjalność i działalność przedwojenna 1500 tonn miesięcznej produkcji.

Rok założenia 1874.

Kapitał zakładowy Kapitał amortyzacyjny Kapitał zapasowy
zł 750,000 zł 147,615.70 zł 313,783

WARSZAWSKIE FABRYKI ŚRUB I DRUTU

„J. Wolanowski“

SP. AKC.

Warszawa, ul. Gliniana Nr. 5.

KONTA CZEKOWE: Bank Polski 6642; P. K. O. 3390; Bank Handlowy w Warszawie.

Skład Fabryczny dla sprzedaży detalicznej

Plac Grzybowski Nr. 6.

TELEFONY: Dyrekcji 90-18, Biura Technicznego 4-28, Biura Handlowego 68-71, Składu Fabrycznego 68-72.

Adres telegraficzny: BOULO — WARSZAWA.

Wyrabiają:

1) Śruby z nakrętkami do włączania szyn, oraz wszelkie inne typy od 5 do 35 m/m grub. bolca. 2) Haki do szyn wszystkich typów. 3) Wkręty do szyn. Tyrefony. 4) Nakrętki sześciokątne i kwadratowe. 5) Szajby (podkładki) pod nakrętki. 6) Mity kottowe, mostowe, blacharskie wszelkich grubości i fasonów, od najcieńszych do 35 m/m średnicy. 7) Haki do izolatorów, armaturę żelazną dla budowy telegrafu i telefonów. 8) Wszelkie wyroby kute, tłoczone (prasowane). 9) Druty żelazne dla różnych celów, ocynkowane i galwanizowane, dla telegrafu i telefonów od 0,3 do 15 m/m w prętach i kręgach. 10) Gwoździe druciane od 13 do 300 m/m długości, również wszelkie fasonowe. 11) Drut kołczasty lakierowany i ocynkowany, oraz skobelki. 12) Gwoździe żelazne cięte, tapicerskie. 13) Gwoździe turystyczne do podszew. 14) Zatycki i różne wyroby z drutu. 15) Łańcuchy do podosiónek i gospodarze. 16) Teksturę asfaltową do krycia dachów.

Na zapytania odpowiadamy niezwłocznie.

Prosimy żądać katalogu naszych wyrobów.

THE INTERNATIONAL SHIPBUILDING AND ENGINEERING CO. LTD.

Międzynarodowe Towarzystwo
Budowy Okrętów i Maszyn S. A.

BUDUJE i WYKONYWA:

Maszyny parowe	Dźwigi i konstr. żel.
Silniki Diesla	Wywrotki, truksy leś.
Lokomobile Diesla	Kotły o wysokich ciśnieniach.
Aparaty cukrownicze	Uniwersalne paleniska do młau węglowego
Traktory gąsienicowe	Urządzenia chłodnicze
Silniki elektryczne	Reperacje wszelkiego rodzaju.
Małe maszyny świetl.	
Pompy	
Kolejki wąskotorowe	
Aparatura chemiczna	
	Dzwony.

DYREKCJA GŁÓWNA:

GDAŃSK

WERFTGASSE 4, TEL. 34-05 do 34-10

ODDZIAŁY i PRZEDSTAWICIELSTWA:

Warszawa — ul. Jasna 11 m. 5, Tel. 99-18
Łódź — ul. Trauguta 9, Tel. 41-83
Lwów — ul. Podleskiego 7, Tel. 48-88
Kraków — ul. Wiślana 12, Tel. 30-49
Poznań — Słowackiego 18, Tel. 77-85
Lublin — Krak. - Przedm. 56 m. 8, Tel. 962
Równe — Al. 3 Maja 30, Tel. 307
Katowice — Marjacka 28, Tel. 19-84
Wilno — Jagiellońska 9, Tel. 8-84

P. T. E.

POLSKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE

SP. AKC.

Kapitał Zakładowy 2.500.000.— zł.

WARSZAWA, UL. MARSZAŁKOWSKA 31-a.

CZŁONKOWIE ZARZĄDU:

inż. J. Jeziorański — Prezes, K. Ambrożewicz — Zastępca prezesa, St. Benzef, inż. P. Drzewiecki, inż. Cz. Klarnier, inż. S. J. Okolski i inż. W. Wańkowicz. Zastępca: inż. Prof. K. Żorawski. Dyr. zarząd.: inż. W. Sierżputowski.

DZIAŁ FABRYCZNY: Fabryki w Katowicach i w Warszawie wykonywują:

Silniki trójfazowe do 500 KM., transformatory do 1250 KVA, maszyny stałego prądu do 80 KM., oświetlenie wagonów syst. Stone'a, wszelkie naprawy oraz jako:

NOWO WPROWADZONY SPECJALNY DZIAŁ: napędy elektryczne do maszyn przędzalniczych.

DZIAŁ INSTALACYJNY: Wszelkie urządzenia elektryczne do przenoszenia energii i światła.

DZIAŁ HANDLOWY: Sprzedaż wszelkich materiałów elektrotechnicznych.

REPREZENTACJE NA POLSKĘ:

METROPOLITAN — VICKERS Electrical Co. Ltd. (turbiny parowe i turbogeneratory).

S. A. DES ATELIERS DE SECHERON GENEVE (trakcja elektryczna — przetwornice jednotwornikowe — generatory i transformatory o większych mocach, oraz do spawania).

ODDZIAŁY I PRZEDSTAWICIELSTWA: w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Katowicach, Łodzi, Wilnie, Lublinie, Radomiu i Bydgoszczy.

Spółka Akcyjna Fabryk Metalowych
NORBLIN, B-cia BUCH i T. WERNER

ZARZĄD W WARSZAWIE, UL. ŻELAZNA Nr 51.
TELEFONY: 60-80, 160-14, 18-80, 220-33.

Oddział w Głownie: Wałcownia miedzi i mosiądzu „Głowno“ st. Głowno dr. żel. Kaliskiej.

WYKONYWA NA ZAMÓWIENIE:

BLACHĘ

handlową miedzianą i mosiężną, jak również blachę paleniskową do kotłów parowych,

DRUTY

miedziane i mosiężne — i krzemobronzowe do telefonów i telegrafów i tramwajowe „Trolley”,

RURY

miedziane i mosiężne ciągnione, bez szwu, syst. Manesmanna,

PRĘTY I SZYNY

miedziane i mosiężne,

KABLE

miedziane gołe